

SPOŁECZEŃSTWO dla WSZYSTKICH

Nr 1 (95) Marzec 2026

ISSN 1506-9877

XLV Sympozjum Naukowe

Jak powstają Kule Doskonałości

Nauczyciel: rozwojowy mędrzec i opiekun

Sztorm Europejski dla PSONI Koło w Gdańsku

PSONI Koło w Gdańsku otrzymało nagrodę w plebiscytcie „Gazety Wyborczej Trójmiasto” „Pomorskie Sztormy”. Sztorm Europejski w kategorii Kapitał Ludzki PSONI w Gdańsku otrzymało za projekt „PKS – Praca Kształtuje Samodzielność” realizowany przez Biuro Integracji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych (BIZON) gdańskiego Koła.

Zespół BIZON-u z Mieczysławem Strukiem, marszałkiem województwa pomorskiego

Nagrody w tej kategorii są przyznawane projektom realizowanym dzięki funduszom unijnym. Projekty mają realnie poprawiać jakość życia w regionie. To już 21. edycja plebiscytu, w którym decydujący głos mają czytelnicy Gazety Wyborczej. Serdecznie gratulujemy!

Alicja Pomian, Karolina Biegała, Weronika Pieniaszek, Katarzyna Nowak - zespół BIZON-a

To jest **artykuł wstępny**.

Piszemy w nim o czym przeczytasz w tym numerze pisma. Artykuły w tekście łatwym są oznaczone takim symbolem:

W naszym piśmie przeczytasz o:

- symposium o niezależnym życiu
- ozdobach wielkanocnych z Kędzierzyna-Koźła
- Centrum Komunikacji dla osób z niepełnosprawnościami.

Dowiesz się też:

- jak robi się Kule Doskonałości
- o konkursie na kafel ceramiczny
- o badaniach naukowych, w których robi się zdjęcia
- o projekcie WTZ w Jaworznie.

Rozwiąż krzyżówkę i inne zadania na Zagadkowych Stronach. Możesz wygrać kubek ze swoim imieniem.

Na Wielkanoc życzymy Ci samych dobrych rzeczy.

Redakcja

Wydawca: Zarząd Główny Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną

Adres: 02-639 Warszawa, ul. Głogowa 2B
Tel.: 22 848-82-60, 22 646-03-14, Fax: 22 848-61-62
e@mail: redakcja@psoni.org.pl, www.psoni.org.pl
Konto: 08 1090 1870 000 00001 4744 7342
Redaguje: Zespół
Nakład: 3500 egz.

Drodzy Czytelnicy,

w pierwszym tegorocznym numerze „Społeczeństwa dla Wszystkich” zapraszamy do lektury szerszej relacji z XLV Sympozjum Naukowego „Zrozumieć deinstytucjonalizację. O niezależnym życiu osób z niepełnosprawnością intelektualną”, zorganizowanego 28 listopada 2025 roku przez PSONI, Polski Zespół do Badań Naukowych nad Niepełnosprawnością Intelektualną i Akademię Pedagogiki Specjalnej w Warszawie.

Trwają intensywne prace w projekcie „Centrum Komunikacji”, które coraz bardziej przekładają się na konkretne wsparcie, które otrzymują w tych miejscach osoby z różnymi niepełnosprawnościami. W artykule „Będzie łatwiej w komunikacji” piszemy o tym, na jakim etapie obecnie są prace projektowe.

Nauczycieli zapraszamy do lektury ciekawego artykułu „Rozwojowy mędrzec i opiekun. O roli osobowości nauczyciela w procesie rewalidacji”. Swoim doświadczeniem dzieli się Tomasz Piątek z OREW-u Koła PSONI w Zawoi.

Naukowców natomiast może zainspirować doświadczenie badań partycypacyjnych z wykorzystaniem metody Photovoice – o tym w artykule „Kolejne badania, nowa metoda”.

Uczestniczki pracowni plastycznej WTZ w Kole PSONI w Kędzierzynie-Koźlu zdradziły nam parę ciekawostek o ich warsztacie pracy nad wielkanocnymi ozdobami – stroikami i kartkami. To długi proces poprzedzony solidnymi przygotowaniem. A jak wygląda ta praca twórcza, i jakie są jej efekty, zobaczcie sami – w artykule „Ozdoby wielkanocne” i w galerii zdjęć na ostatniej okładce pisma.

Dowiedzieliśmy się też, jak powstają Kule Doskonałości, które otrzymują przedstawiciele instytucji samorządowych, odznaczonych przez PSONI Dyplomem Honorowym. To precyzyjna robota uczestników pracowni ceramicznej WTZ Koła PSONI w Tczewie. Przeczytajcie i zobaczcie zdjęcia w artykule „Z Tczewa Kule idą w świat...”.

Koło PSONI w Jaworznie podzieliło się z nami refleksjami o ciekawym projekcie, który realizowali razem z Litwinami i Łotyszami. O tym w artykule „Sztuka, technologia i integracja bez granic”.

Koło w Bytomiu z kolei chwali się swoim ogólnopolskim konkursem na najpiękniejszy ceramiczny kafel, a jest czym! To prawdziwe arcydzieło. Przeczytajcie i pooglądajcie w artykule „Sztuka na kaflach ceramicznych”.

Tradycyjnie zapraszamy na „Zagadkowe Strony”, nagrody czekają! Z okazji Świąt Wielkiej Nocy życzymy Wam czasu na refleksję, dobrych spotkań z bliskimi i po prostu odpoczynku.

Do następnego numeru!

Redakcja

W sprawie umieszczenia ogłoszeń prosimy o kontakt z Redakcją. Materiałów nie zamówionych Redakcja nie zwraca. W przypadku wykorzystania artykułów lub ich fragmentów prosimy o zamieszczenie informacji: „źródło: Społeczeństwo dla Wszystkich nr 1 (95) Marzec 2026”.

	Ozdoby wielkanocne	Beata Dązbtaż	2
	Osoby z niepełnosprawnością intelektualną nie są ze szkła	Beata Dązbtaż	3
	Rozwojowy mędrzec i opiekun	Tomasz Piątek	6
	Będzie łatwiej w komunikacji	Magdalena Wójkiewicz-Jarostawska	8
	Centrum Komunikacji dla wszystkich	Karolina Makowiecka, Beata Dązbtaż	10
	Zagadkowe strony	Piotr Sochalski	11
	Sanatorium w Kołobrzegu w zimie	Tomasz Czuchrowski	15
	Kolejne badania, nowa metoda	Prof. Katarzyna Ćwirynkało i inni badacze	16
	Sztuka, technologia i integracja bez granic	Urszula Dec	19
	Odnaczenia PSONI 2025	Barbara Ewa Abramowska	20
	Z Tczewa Kule idą w świat...	Monika Narloch	21
	Coraz bogatsza biblioteka PSONI	Karolina Makowiecka	22
	Sztuka na kaflach ceramicznych	Karolina Grad	24

Fot. Archiwum Koła PSONI w Wolbromiu

Na okładce:

Miłosz Baran z OREW-u w Przemyślu. Zdjęcie otrzymało wyróżnienie w III Ogólnopolskim Konkursie Fotograficznym „Festiwal wiosny” w 2025 roku. Konkurs organizuje PSONI Koło w Wolbromiu.

Ozdoby wielkanocne

Uczestnicy warsztatu terapii zajęciowej Koła PSONI w Kędzierzynie-Koźlu robią ozdoby na Święta Wielkanocne. Te ozdoby to kartki i stroiki. Najpierw przygotowują się do robienia ozdób. Szukają w internecie pomysłów na kartki i stroiki. Warsztat kupuje wszystkie potrzebne rzeczy.

Ozdoby wielkanocne robią uczestniczki w pracowni plastycznej. Pomagają też inne pracownice. W pracowni rzeźbiarskiej robią jajka z gliny. Odlewają jajka w formach i wypalają w piecu. Potem szkliwią. Potem kolorowe jajka są w stroikach. Pomaga też pracownia stolarska. Tam wycinają z drewna baranki i zajączki.

Uczestniczki w pracowni plastycznej bardzo lubią robić ozdoby. Nie mogą się doczekać. Zawsze się cieszą kiedy już zaczną. Najtrudniej jest znaleźć pomysł. Potem bardzo dokładnie przyklejają na kartki różne rzeczy. Na końcu piszą życzenia do każdej kartki.

W pracowni plastycznej robią też stroiki. Najpierw szukają pomysłu. Potem robią wianki z różnymi ozdobami. Wianki są w stroikach. W stroikach są też na przykład:

- sztuczne kwiaty
- gliniane jajka
- drewniane zajączki.

Wszyscy chcą mieć te stroiki w domu na święta.

Fot. Archiwum Koła PSONI w Kędzierzynie-Koźlu

Opracowanie: **Beata Dązbaż**

Beata Dązbała

Redakcja „Społeczeństwa dla Wszystkich”

Osoby z niepełnosprawnością intelektualną nie są ze szkła

Deinstytucjonalizacja to dobre życie w społeczności lokalnej, ale w Polsce wciąż mamy problem ze stworzeniem lokalnego systemu usług wsparcia dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Robimy małe kroki, jak Kręgi Wsparcia czy Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe, choć i tu wciąż trwają dyskusje, jak ubrać w system złożone potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Tymczasem konieczne jest ciągłe podnoszenie poprzeczki – także samemu sobie – w konwencyjnym myśleniu i wspieraniu tej grupy osób.

Jest marzec 2026 roku, a w marcu Milena Andrzejczyk, self-advokatka z Koła PERSONI w Biskupcu, przeprowadza się do samodzielnego mieszkania. Planowała to w listopadzie ubiegłego roku, już wtedy trwały przygotowania. To nie jest jej pierwsza przeprowadzka i pierwsze samodzielne mieszkanie. Za nią długa i trudna droga, która doprowadziła ją do tego miejsca. Zaczęło się od nagłej śmierci mamy, z którą mieszkała. Przez miesiąc mieszkała z nią siostra, ale musiała wracać do swoich obowiązków. Pani Milena była przerażona, że sobie sama nie poradzi. Zamieszkała w mieszkaniu socjalnym, ale musiała dojeżdżać do Biskupca, a nie było transportu. Była uzależniona od sąsiadki, która zawyżała stawki, gdy odwoziła panią Milenę. – *Balam się, że sąsiadka mnie zostawi, nie pomoże mi. Nie byłam świadoma, że choruję na depresję. Wstydziłam się swojej niepełnosprawności* – wspomina ten trudny czas. Pomogła jej burmistrzynie Biskupca, która dowiedziała się o jej sytuacji.

Milena Andrzejczyk (od prawej) i Dorota Gocejn-Kulesz z PERSONI Koło w Biskupcu

Pani Milena skorzystała ze Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej (SIM – realizuje budownictwo społeczne – red.) i zamieszkała w Biskupcu. Jest też w Kręgach Wsparcia, od 4 lat ma asystenta, od ponad roku pracuje w stolarni zakładu aktywności zawodowej (ZAZ), prowadzonego przez Koło w Biskupcu. Teraz po raz kolejny zmienia mieszkanie, na takie, które bardziej jej odpowiada, sama podjęła decyzję o jego wyborze. – *Niezależne życie to znaczy, że ja decyduję w co się ubiorę, jak będę spędzała czas. Asystent jest do wspomagania, a nie kontrolowania mojego życia. Większość z nas nie pamięta, że ma swoje prawa. Niektórzy potrzebują więcej pomocy, niektórzy mniej, ale trzeba uwierzyć w siebie. Najtrudniejsze w niezależnym życiu jest, aby zacząć i otoczyć się dobrymi ludźmi. Bariery w niezależnym życiu jest społeczeństwo, zamiast podejść, poznać, to nas oceniają, a my nie jesteśmy chorzy, jesteśmy z niepełnosprawnością. Kiedyś byłam zamknięta w sobie, a teraz czuję się potrzebna, jestem odważniejsza. Jako self-advokatka jestem głosem innych osób z niepełnosprawnością intelektualną. Ludzie traktują osoby z niepełnosprawnością intelektualną jakby byli ze szkła, a powinni normalnie nas traktować, jesteśmy bardzo silni, pokonujemy bariery* – mówiła podczas sympozjum Milena Andrzejczyk.

XLV Sympozjum Naukowe „Zrozumieć deinstytucjonalizację. O niezależnym życiu osób z niepełnosprawnością intelektualną” zorganizowało 28 listopada 2025 roku PERSONI, Polski Zespół do Badań Naukowych nad Niepełnosprawnością Intelektualną i Akademia Pedagogiki Specjalnej (APS).

– *Jesteście najlepszymi ambasadorami, żeby pokazać, że niezależne życie jest możliwe nawet z najgłębszymi niepełnosprawnościami i powinno być prawem każdego człowieka. Pewnie zmiany w tym obszarze zachodzą za wolno. Zmiana techniczno-finansowa jest ogromna, ale zmiana świadomości jest dużo wolniejsza* – mówiła wiceminister rodziny, pracy i polityki społecznej Katarzyna Nowakowska. ▶▶

Sympozjum prowadziły dr Monika Zima-Parjaszewska, prezeska PERSONI (od prawej) i dr hab. Diana Aksamit, prof. APS

Wolność wyboru i kontroli

▶ – *W centrum dzisiejszych rozważań stoi art. 19 Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami, który gwarantuje równe prawo osób z niepełnosprawnościami do życia w społeczności i do dokonywania wyborów na równi z innymi. Komentarz ogólny nr 5 do Konwencji rozwiewa wątpliwości, co oznacza niezależne życie. Nie oznacza samowystarczalności, czyli robienia wszystkiego samemu. Niezależne życie to przede wszystkim wolność wyboru i kontroli. Rzecznik praw obywatelskich (RPO) od lat sprzeciwia się inwestowaniu w placówki, środki publiczne powinny być przekierowane na szeroki zakres usług wspierających w społeczności lokalnej, w tym na mieszkanie wspomagane i treningowe – mówiła podczas otwarcia sympozjum Anna Mikołajczyk, zastępczyni dyrektorki Zespołu ds. Równego Traktowania w Biurze RPO.*

Prof. Anna Firkowska-Mankiewicz, była przewodnicząca Zespołu do Badań Naukowych nad Niepełnosprawnością Intelktualną i prorektor APS współpracowała z pierwszą prezeską PSONI śp. Krystyną Mrugalską. Wspomniała ją podczas sympozjum. – *Dialog między rodzicami i naukowcami był na początku bardzo trudny. Naukowcom trudno było pogodzić się z tym, że nie zjedli wszystkich rozumów, że nie wiedzą, jak to jest żyć z osobą z niepełnosprawnością intelektualną. Byliśmy jak w wieży z kości słoniowej, zamknięci na rzeczywistość. Krystyna Mrugalska potrafiła zjednoczyć wokół siebie rodziny i przebić się przez ten mur niezrozumienia, czego na co dzień potrzebują rodziny z dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną. Przeszliśmy ogromnie długą drogę. Czymś niesłychanym jest dla mnie ruch self-advokatów. Kiedyś wydawało się, że to są bajki o żelaznym wilku, żeby osoby z niepełnosprawnością intelektualną zabierały głos. Ta przestrzeń, którą udało nam się przebyć i aktualne osiągnięcia, to jest coś niebywałego i trzeba w tę stronę iść. I tego Wam wszystkim życzę – mówiła prof. Anna Firkowska-Mankiewicz.*

Mieszkanie z kuchnią

Przepis na niezależne mieszkalnictwo dla osób z niepełnosprawnością dał dr Zbigniew Głąb, kierownik Centrum Studiów nad Niepełnosprawnością i Dostępnością Uniwersytetu Łódzkiego. – *Organizujmy je tak, jakbyśmy sami chcieli mieszkać. Nie na specjalnych warunkach. Żeby mieszkanie było kompletne, musi mieć kuchnię, pokój, łazienkę, osobne wejście i klucz. A o tym często się zapomina przy planowaniu mieszkalnictwa dla osób z niepełnosprawnością. Podopiecznymi stajemy się wtedy, gdy nie mamy wpływu na to, kto nas wspiera, kiedy jesteśmy odizolowani w społeczności, nie mamy kontroli nad codziennymi sprawami, kiedy musimy robić w mieszkaniu to, co inni – mówił dr Głąb. Podkreślił, że deinstytucjonalizacja to włączenie społeczne, to po prostu zwykłe życie.*

Dr Zbigniew Głąb z Uniwersytetu Łódzkiego

Prof. Bohdan Skrzypczak z Uniwersytetu Warszawskiego przyznał, że wokół trudnego pojęcia deinstytucjonalizacji odbywa się swoisty taniec. – *Pierwsza nazwa brzmiała „udomowienie usług społecznych”. Deinstytucjonalizacja to przejście do życia w społeczności, oznacza niezależne życie w społeczności – podkreślił. W jego opinii strategię deinstytucjonalizacji, realizowane przez niektóre gminy mogą utrwalać podziały, bo dzielą osoby wspierane na różne grupy, np. seniorów czy osoby z zaburzeniami psychicznymi. Tymczasem rozwiązania systemowe muszą być elastyczne, muszą być budowane od dołu, a regulacje powinny sprzyjać i uwzględniać lokalne uwarunkowania. – Trzeba myśleć o wspólnotce, a nie tylko o grupach, powinniśmy się zewrzeć i budować wspólnotową odporność, troszcząc się o siebie nawzajem i być rzecznikami tej naszej wspólnoty – mówił prof. Skrzypczak. Zdaniem prof. Pawła Kubickiego ze Szkoły Głównej Handlowej nie przechodzimy w Polsce na usługi środowiskowe, bo źle liczymy koszty. One są mniejsze wtedy, gdy osoby się usamodzielniają, pracują, potrzebują coraz mniej wsparcia i mają wokół siebie wspierającą wspólnotę. – Nie oszczędzamy, gdy dodajemy jedną usługę, ale wtedy, gdy mamy komplet usług i wszystko dobrze działa, wtedy zmniejszamy liczbę osób, które wymagają intensywnego wsparcia. Zatem oszczędzamy, gdy myślimy o całości usług i życiu codziennym. Politycy patrz na to jednak rokiem budżetowym – wskazał prof. Paweł Kubicki.*

Tomasz Przybyszewski, sekretarz PFON, prowadzi panel „Deinstytucjonalizacja - o co tyle hałas?”

Kręgi Wsparcia

Wspólnota i jej siła jest też kluczowa przy budowaniu Kręgów Wsparcia. Są one jedną z dróg deinstytucjonalizacji. – *Deinstytucjonalizacja to dobre życie w społeczności lokalnej, a najtrudniejsza w niej jest współpraca w ramach rodzin, z osobami z niepełnosprawnością intelektualną, instytucjami. To jest społeczność ucząca się – mówił Paweł Jordan ze Stowarzyszenia Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych (BORIS). – Nie ma Kręgów Wsparcia, jak nie ma współpracy – podkreśliła Katarzyna Świeczkowska z Koła PSONI w Gdańsku. Prof. Agnieszka Żyta z Uniwersytetu Warmińskiego-Mazurskiego uważa, że Kręgi Wsparcia są dobre dla wszystkich, a potwierdzają to badania jakościowe, które wykonuje jako badaczka. – Mówią one, że dzięki Kręgom Wsparcia wzrasta*

samodzielność i niezależność, otwarcie na innych ludzi. Osoby z niepełnosprawnością czują się słuchane i ważne, uczą się podejmować decyzje i dokonują wyborów, samostanowią. Kręgi wpływają też na rodziny, które mniej boją się o przyszłość, poszerzają relacje społeczne, uczą się współpracy. Są pionierami w nowych działaniach dla osób z niepełnosprawnościami. Dla środowiska lokalnego Kręgi to szansa na rzeczywistą inkluzję, a nie tylko na papierze. Korzyści mają też placówki, to np. poprawa wizerunku oraz pracownicy, terapeuci, którzy dzięki Kręgom mierzą się z nowym wyzwaniem, które może przeciwdziałać wypaleniu zawodowemu – mówiła prof. Agnieszka Żyta.

Kim Hesketh z Kanady, która zdalnie łączyła się z uczestnikami sympozjum, zajmuje się wdrażaniem nowych rozwiązań do systemu. Wskazała, co może pomóc we wdrażaniu Kręgów Wsparcia małymi krokami. To m.in. stworzenie małego, zaangażowanego w tę ideę zespołu, zdiagnozowanie, co może nam utrudniać ten proces i co może nam pomóc sobie z nim dobrze poradzić.

Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe

To również dobry przepis na tworzenie Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych (WSM), które są finansowane z programu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Wciąż trwają dyskusje realizatora programu i strony społecznej, jaki powinien być ich ostateczny kształt. – Społeczność to miejsce, gdzie jesteśmy razem, gdzie każdy ma swoje miejsce na ziemi, gdzie każdy z mieszkańców zdecyduje, jakie usługi chce mieć w mieszkaniu. Ale są różne potrzeby osób z niepełnosprawnościami i jednolity system finansowania ich jest trudny – ocenił Kamil Bobek, dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej i Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi w PFRON. Podkreślił, że konieczna jest elastyczność w planowaniu WSM, bo środki są publiczne, a ich wydawanie musi być transparentne, jasne. Prof. Agnieszka Woynarowska z Uniwersytetu Gdańskiego zauważyła, że WSM to zespoły mieszkań, gdzie jest przestrzeń osobista i wspólna. – Z perspektywy relacji ważne jest, jak urządzimy tę przestrzeń, nie tylko jak je sfinansujemy. Badania partycypacyjne dają nam wiedzę, jak chcą żyć osoby z niepełnosprawnościami. Trzeba zbudować przestrzeń i zasiedlić ją myśleniem o szukaniu dróg, żeby człowiek był faktycznie w swoim mieszkaniu.

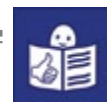

Fot. Aleksandra Paszko/APS

Sesja pytań w czasie sympozjum

Trzeba mu dać tyle wolności, ile udźwignie, i tyle wsparcia, ile potrzebuje – mówiła. W opinii dr. Krzysztofa Kurowskiego, przewodniczącego Polskiego Forum Osób z Niepełnosprawnościami możliwe jest stosowanie Konwencji w WSM, ale nie ma pewności, czy to się uda. – Gdyby był asystent dla osób z niepełnosprawnościami przez całą dobę, nie musielibyśmy rozmawiać o WSM, ale jesteśmy realistami. W WSM muszą być odrębne mieszkania, a nie pokoje. Po drugie, jeśli w WSM będzie za dużo wsparcia, to nie będzie to konwencyjne. Asystencja nie może być realizowana w ramach WSM, to muszą być odrębne usługi. W WSM mogłoby być wsparcie uzupełniające kogoś, kto pomaga w nagłych sytuacjach, i tylko tyle. Cechą konwencyjnego myślenia jest to, że trzeba sobie cały czas podnosić poprzeczkę, a WSM są podniesieniem tej poprzeczki – powiedział dr Kurowski. Jak podkreśliła Joanna Cwojdzńska, wiceprezesa PSONI i przewodnicząca gdańskiego Koła, żeby konwencyjnie wspierać osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, trzeba widzieć perspektywę i cel. A jest nim taka organizacja mieszkalnictwa, jakbyśmy robili to dla siebie.

– Jeszcze 5 lat temu nie mieliśmy takiej formuły jak WSM, a teraz jesteśmy bardzo blisko, żeby się ona upowszechniała. Ale chciałabym zderzyć wszystkich Państwa tutaj z pytaniem, czy wspierając, wspieram na pewno konwencyjnie. Gdzie każdy z nas tutaj, na tej sali, jest w tym momencie w procesie konwencyjnego wspierania osób z niepełnosprawnością intelektualną? Zostawiam państwa z tym pytaniem – powiedziała dr Monika Zima-Parjaszewska, prezeska PSONI, na zakończenie sympozjum. ■

Niezależne życie

W Warszawie było sympozjum naukowe. Naukowcy i specjaliści rozmawiali na temat niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami.

Na sympozjum występowali też self-adwokaci. Na przykład Milena Andrzejczyk z Biskupca. Pani Milena mówiła że wkrótce będzie sama mieszkać. I że pracuje. Powiedziała, że teraz jest bardziej odważna niż kiedyś.

Niezależne życie to znaczy że możesz decydować. Na przykład:

- w co się ubierzesz
- z kim będziesz mieszkał
- co zrobisz w czasie wolnym.

Czasem potrzebujesz wsparcia, żebyś żył niezależnie. Każdy czasem potrzebuje.

Tomasz Piątek

Nauczyciel w OREW w Tarnawie Górnej PSONI Koto w Zawoi

Rozwojowy mędrzec i opiekun

O roli osobowości nauczyciela w procesie rewalidacji

Praktyka pedagogiczna i badania wskazują, że osobowość nauczyciela wpływa na efektywność rewalidacji. Nie chodzi tylko o empatię pedagoga, cierpliwość i stabilność emocjonalną, ale także o samoświadomość, która pozwala mu na analizę swoich działań i ich skutków. Kluczowa jest także komunikacja dostosowana do możliwości poznawczych uczestników zajęć. Także komunikacja z otoczeniem wychowanków.

W czasie dwuletniej pracy w Ośrodku Rewalidacyjno-Edukacyjno-Wychowawczym zauważyłem, że wychowankowie są bardzo wyczuleni na mój nastrój i reagują na niego bardzo adekwatnie. Kiedy prowadziłem zajęcia rozdrażniony i poddenerwowany, np. jakimiś kłopotami w domu, oni również byli podrażnieni. Szybko się denerwowali i nie mieli ochoty na jakąkolwiek aktywność. Natomiast gdy zajęcia prowadziłem z uśmiechem i pozytywną energią, a nawet z nutką szaleństwa (np. udawałem grę na gitarze podczas słuchania muzyki), byli zaciekawieni, skupieni i często reagowali śmiechem¹. Chcę się podzielić kilkoma refleksjami o roli osobowości nauczyciela w procesie rewalidacyjno-wychowawczym osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim².

Osobowość nauczyciela w pracy z osobami z niepełnosprawnością intelektualną wyraża się w czterech obszarach: (1) relacji z uczestnikami zajęć, (2) relacji z jego opiekunem, (3) relacji z innymi specjalistami i (4) samoświadomości. Rewalidacja osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną wymaga nie tylko specjalistycznej wiedzy, ale przede wszystkim zaangażowania nauczyciela i jego osobowości. Uczniowie ci często nie komunikują się werbalnie, mają ograniczoną sprawność ruchową i poznawczą, a ich rozwój zależy w dużej mierze od jakości relacji z terapeutą. Jak zauważa wielu badaczy, warunkiem sukcesu jest pełna akceptacja dziecka, empatia i zdolność do podążania za jego potrzebami³.

Komunikacja

Badania i praktyka pedagogiczna wskazują, że osobowość nauczyciela⁴ ma bezpośredni wpływ na efektywność rewalidacji. Podstawowe cechy, które powinien posiadać pedagog to: empatia i cierpliwość; stabilność emocjonalna; otwartość i kreatywność oraz refleksyjność⁵. Bez cierpliwości i empatii kontakt z wychowankami byłby niemożliwy. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną mają zaburzoną sferę emocjonalno-społeczną. Często odczuwają lęk przed kontaktem z ludźmi, izolują się, reagują agresją lub autoagresją na jakiegokolwiek zmiany wokół nich. U osób tych „występują (...) stany obniżonego lub podwyższonego nastroju, a także nieumotywowane wahania nastroju. Dlatego tak ważne jest, aby osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim otrzymały odpowiednią dla siebie ofertę terapeutyczną”⁶. Jedną z podstawowych zasad w pracy z nimi, o czym doskonale wiedzą praktycy, jest odpowiednia komunikacja. Osoby te zazwyczaj nie komunikują się werbalnie, dlatego komunikacja niewerbalna nabiera szczególnego znaczenia. W kontaktach z nauczycielem odbierają wszelkie pozawerbalne sygnały,

od mimiki twarzy, poprzez kinestetykę (odczytywanie intencji, stanów i energii z pozycji ciała, postawy, gestów), proksemikę (przestrzenną odległość), aż po parajęzyk (głosowe, ale niewerbalne sposoby porozumiewania się, takie jak: natężenie i wysokość głosu, tempo mówienia, dźwięki niejęzykowe jak śmiech, mrużenie, wokalizacja, mlaskanie).

Moja obserwacja, jak mój nastrój wpływa na zachowania wychowanków podczas zajęć, zgadzałyby się z koncepcją osobowości nauczyciela, zaproponowaną przez Macieja Wilskiego.

Koncepcja Macieja Wilskiego

Maciej Wilski wyróżnia trzy typy osobowości nauczyciela: reaktywną, dryfującą i rozwojową.

- **Osobowość reaktywna** – nauczyciel reaguje głównie na bodźce zewnętrzne i sytuacje, często bez głębszej refleksji. W kontekście rewalidacji osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną może to oznaczać, że jego działania są podporządkowane bieżącym emocjom i nastrojom. Przykład: gdy nauczyciel prowadzi zajęcia rozdrażniony, wychowankowie również stają się podrażnieni⁷.
- **Osobowość dryfująca** – charakteryzuje się brakiem wyraźnego kierunku i poczuciem sensu. W pracy z osobami z niepełnosprawnością intelektualną może przejawiać się w mechanicznym wykonywaniu obowiązków, bez głębszego zaangażowania i refleksji. Taki nauczyciel nie tworzy relacji, a jego działania są powierzchowne, co obniża skuteczność rewalidacji⁸.

Fot. pexels.com

- **Osobowość rozwojowa** – to osobowość świadoma, refleksyjna, otwarta na zmiany i rozwój. W praktyce oznacza to twórcze i świadome budowanie relacji, metody dostosowane do potrzeb wychowanków oraz aktywne poszukiwanie nowych rozwiązań. Przykład: zajęcia prowadzone z uśmiechem, pozytywną energią i twórczą ekspresją odbierają oni z zaciekawieniem i radością⁹.

Inne koncepcje

Mamy także inne koncepcje dotyczące osobowości nauczyciela w procesie dydaktycznym, jak choćby koncepcja motywacji i osobowości człowieka według Abrahama Masłowa¹⁰, czy bliższa mi, teoria Stefana Szumana¹¹. Rozumiał on osobowość jako dynamiczną całość psychofizyczną człowieka, kształtującą się pod wpływem zarówno czynników biologicznych, jak i społecznych, a także własnej aktywności.

W jego ujęciu osobowość obejmuje zarówno sferę intelektualną, emocjonalną, jak i woliową, a charakter jest jej praktycznym wyrazem w działaniu i relacjach społecznych. W perspektywie Wilskiego i Masłowa można stwierdzić, że najbardziej pożądana jest osobowość rozwojowa, która umożliwi zarówno skuteczną rewalidację, jak i samorealizację nauczyciela.

Relacje nauczyciela

Silna osobowość, inteligencja, kreatywność, zdolność komunikowania się z innymi ludźmi, umiejętność czytania ich charakterów i intencji oraz skłonności i przyzwyczajęń stanowią warunek sine qua non pracy nauczyciela. Jeśli nauczyciel nie potrafi znaleźć wspólnego języka z rodzicem osoby z niepełnosprawnością intelektualną, z góry skazany jest na porażkę. Trudna sytuacja, w której często są rodzice osób z niepełnosprawnościami (np. z powodu kompleksów wynikających z posiadania w rodzinie osoby z niepełnosprawnością¹²) skłania do tego, żeby rozmowy z rodzicami prowadzić bardzo rzeczowo, szczerze i prostym językiem. Jednak każdy opiekun ma inne doświadczenia, nawyki i przyzwyczajenia. Nauczyciel zatem musi stać się psychologiem i negocjatorem w jednym, aby – po pierwsze trafnie rozpoznać potrzeby rodziców, a po drugie, tak pokierować rozmową, aby wypłynęło z niej jak najwięcej korzyści dla wychowanków. Zdarza się, że rodzice, z różnych powodów, postępują wbrew zaleceniom specjalistów, co nie służy ich dzieciom.

Podobnie w kontaktach ze specjalistami, którzy biorą udział w procesie rewalidacyjnym, nauczyciel musi być rozważny i musi brać pod uwagę temperament innych, rozumiany jako istotna cecha osobowości człowieka¹³.

Samoświadomość nauczyciela

W relacji nauczyciela z osobami z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim szczególne znaczenie ma jego samoświadomość, samopoznanie, wiedza i intuicja na temat samego siebie. Można odnieść do tego teorie Z. Freuda i C. G. Junga. Zigmunt Freud wyróżnił trzy struktury osobowości: id, ego i superego. W kontekście pracy nauczyciela freudowska koncepcja wskazuje, że dojrzała osobowość pedagoga to taka, która potrafi zintegrować potrzeby emocjonalne z wymaganiami sytuacji edukacyjnej. Carl Gustav Jung wprowadził pojęcia introwersji i ekstrawersji oraz cztery funkcje psychiczne: myślenie, uczucie, intuicję i percepcję. W pracy z osobami z głęboką niepełnosprawnością introwertyczny nauczyciel może lepiej rozumieć wewnętrzny świat ucznia, ale musi uważać na izolację.

Natomiast ekstrawertyczny nauczyciel wnosi energię i dynamikę lecz może mieć trudność z akceptacją powolnego tempa rozwoju ucznia. Jungowskie archetypy również mają znaczenie. Nauczyciel jako Opiekun (Caregiver) wciela się w rolę osoby wspierającej, cierplivej i oddanej. Archetyp Mędrca (Sage) symbolizuje nauczyciela refleksyjnego, który rozumie głębszy sens swojej pracy¹⁴.

Trzeba podkreślić, że osobowość nauczyciela w procesie rewalidacyjnym osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną to nie tylko tło, ale aktywny czynnik terapeutyczny. Różne koncepcje wypracowane przez psychologię i pedagogikę pomagają zrozumieć, jak różne aspekty osobowości wpływają na jakość relacji i skuteczność oddziaływań. Nauczyciel, który zna siebie, potrafi zarządzać swoimi emocjami i dostosować się do potrzeb wychowanka, staje się nie tylko edukatorem, ale i przewodnikiem po pełnej meandrów i zawłości drodze rozwoju osób z niepełnosprawnością intelektualną. Wspomaga je na poziomie podstawowym, bazalnym, stając się nie tylko terapeutą, ale też kimś bliskim, lubianym, kimś, kto daje poczucie bezpieczeństwa, przewidywalności i akceptacji. Towarzyszy wychowankom w codziennych doświadczeniach i buduje z każdym z nich relację opartą na zaufaniu oraz uważnej obecności. ■

1 O komunikacji z osobami z niepełnosprawnością umysłową szerzej w: Migosa L., *Pomóż mi być*, Kraków 2005.

2 Trudności w określeniu dokładnej definicji pojęcia „niepełnosprawność intelektualna” omawia wyczerpująco psycholog Iwona Skórska, w: *Charakterystyka niepełnosprawności intelektualnej* (opracowała mgr Iwona Skórska, psycholog) – Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Bodzentynie – Portal gov.pl, gdzie możemy przeczytać: „Za osobę z niepełnosprawnością intelektualną uważa się taką, która z powodu urazu, choroby lub wady wrodzonej ma poważne trudności albo nie jest zdolna wykonywać czynności, które osoba w tym samym wieku, rozwijająca się bez zaburzeń jest zdolna wykonać. Zazwyczaj niepełnosprawność intelektualną, zwaną też inaczej obniżeniem poziomu rozwoju intelektualnego, definiuje się jako zaburzenie rozwojowe polegające na znacznym obniżeniu ogólnego poziomu funkcjonowania intelektualnego, któremu towarzyszy deficyt w zakresie zachowań adaptacyjnych (w szczególności niezależności i odpowiedzialności) i potrzebę wspierania dla osiągnięcia samodzielności w życiu, w szkole i społeczności. Niepełnosprawność intelektualna charakteryzuje się zatem utrudnieniami w sferze percepcyjnej i poznawczej, powodując wolniejsze tempo uczenia się i opanowywania różnorodnych sprawności poznawczych i społecznych”.

3 Poruszone w: *Niezależne życie osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną*, D. Aksamit, B. Gumieny i in., Warszawa, APS-PSONI 2025.

4 *Kwestiami osobowości nauczyciela oraz predyspozycjami ludzi do wykonywania tego zawodu zajmuje się szczegółowo subdyscyplina pedagogiki – pedeutologia*, por.: <https://tiny.pl/z8yqkv557>.

5 Wymienione cechy stanowią uproszczoną wersję tzw. Wielkiej Piątki – zestawu pojęć określających „dyspozycję i wymiar różnic indywidualnych (nauczyciela), hipotetyczny konstrukt ujawniający się w różnorodnych obszarach: poznawczym i emocjonalnym oraz w zachowaniu (nauczyciela).” w: <https://tiny.pl/8d8gdfdq>.

6 Por. m.in.: Bobińska K., Pietras T., Galecki P. *Niepełnosprawność intelektualna: Etiopatogeneza, epidemiologia, diagnoza, terapia*, Continuo 2012.

7 Wilski M. *Osobowość i specyficzne problemy psychologiczne nauczycieli*. W: *Psychologia ucznia i nauczyciela*. Podręcznik akademicki pod red. S. Kowalika, Warszawa 2011.

8 Por. jw.

9 Por. jw.

10 *Osobowość nauczyciela w świetle koncepcji Abrahama Masłowa można rozpatrywać jako proces samorealizacji*. Masłow wskazywał, że najwyższym poziomem rozwoju człowieka jest dążenie do pełnego wykorzystania własnych możliwości i potencjału. Nauczyciel pracujący z osobami z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, jeśli posiada osobowość rozwojową, realizuje nie tylko potrzeby swoich wychowanków, ale również własne potrzeby wyższego rzędu – potrzebę sensu, twórczości i autentycznego kontaktu z drugim człowiekiem. W tym ujęciu rewalidacja staje się nie tylko procesem terapeutycznym, ale także przestrzenią wzajemnego rozwoju, gdzie nauczyciel i uczeń wspólnie uczestniczą w doświadczeniu przekraczania ograniczeń.

11 Por. Szuman S., *Osobowość i charakter*, Warszawa 2014.

12 O współpracy z rodziną, gdzie jest także bogata bibliografia dotycząca tego zagadnienia, patrz m.in.: Kwiatkowska M. *Dzieci głęboko niezrozumiane*, Warszawa 1997.

13 *Typy temperamentów, jak choleryk, flegmatyk, sangwinik czy melancholik w kontekście osobowości nauczyciela*, wyczerpująco omawia dr Marek Kazimierzowicz. *Osobowość nauczyciela a efektywność działań edukacyjnych*. W: *Nowa Szkoła 8/2013*.

14 Por. m.in. Carl Gustav Jung, *Archetypy i symbole*, tłum. Jerzy Prokopiuk, Warszawa 1976; S. Freud, *J. Bauer Studia nad histerią*, przet. R. Reszke, Warszawa 2008 i inne.

Magdalena Wójkiewicz-Jarosińska

Specjalistka w Biurze Zarządu Głównego PSONI

Będzie łatwiej w komunikacji

Regionalne Centra Komunikacji dla Osób z Niepełnosprawnościami mają poprawić dostęp do komunikacji i informacji dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. Centra powstają w ramach projektu „Centrum Komunikacji dla Osób z Niepełnosprawnościami”. Każde województwo będzie miało Centrum Komunikacji.

Już rok temu w marcowym numerze „Społeczeństwa dla Wszystkich” zapowiadaliśmy te działania w artykule „Centrum Komunikacji – tworzymy świat bez barier”. Centra mają pomóc osobom, które mają trudności, żeby się porozumiewać, mówić, rozumieć teksty, czytać lub korzystać z informacji w standardowej formie. Dzięki temu będą mogły łatwiej komunikować się z innymi, załatwiać sprawy urzędowe, korzystać z usług i bardziej samodzielnie uczestniczyć w życiu społecznym.

Projekt realizowany jest przez Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, we współpracy z partnerami: Polskim Związkiem Głuchych (PZG) oraz Polskim Stowarzyszeniem na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną (PSONI). W całej Polsce powstaje sieć 16 Regionalnych Centrów Komunikacji dla Osób z Niepełnosprawnościami, które będą świadczyć specjalistyczne usługi w zakresie dostępnej komunikacji. Rozwiązania wypracowane w tym pilotażowym projekcie, po jego zakończeniu, mają być stałym elementem wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

Usługi PSONI w projekcie

Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną przygotowało usługi, które będą świadczone w Regionalnych Centrach Komunikacji dla Osób z Niepełnosprawnościami (RCK). Są to usługi z zakresu:

- komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC – ang. Augmentative and Alternative Communication),
- tekstu łatwego do czytania i zrozumienia (ETR – ang. easy to read).

Usługi są bezpłatne. Ze wsparcia będą mogły skorzystać osoby, które zapiszą się do projektu i zostaną do niego zakwalifikowane. Liczba miejsc jest ograniczona, dlatego pomoc będzie udzielana osobom spełniającym kryteria udziału w projekcie. W zależności od potrzeb jedna osoba może skorzystać z więcej niż jednej usługi.

RCK-i powstają w 16 miastach: Białymstoku, Bydgoszczy, Bytomiu, Gdańsku, Gorzowie Wielkopolskim, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu.

Komunikacja wspomagająca i alternatywna (AAC)

Usługa AAC jest przeznaczona dla osób o złożonych potrzebach w komunikowaniu się, które nie mówią, mówią w ograniczonym stopniu lub potrzebują dodatkowych sposobów porozumiewania się. Z pomocy mogą korzystać także partnerzy komunikacyjni – rodzice, opiekunowie, nauczyciele lub inne osoby z otoczenia.

Wsparcie rozpoczyna się od rozmowy wstępnej i oceny funkcjonowania komunikacyjnego. Na tej podstawie specjaliści opracowują Indywidualny System Komunikacji, czyli zestaw metod i pomocy dopasowanych do konkretnej osoby. Mogą to być pomoce obrazkowe, tablice komunikacyjne, urządzenia elektroniczne lub inne rozwiązania wspierające porozumiewanie się.

Usługa nie polega na jednorazowym spotkaniu, ale na procesie, który obejmuje także instruktaż dla rodziny i osób z otoczenia oraz monitorowanie postępów.

W ramach usługi działa także przymierzalnia AAC, czyli możliwość testowania różnych pomocy i technologii komunikacyjnych przed ich zakupem. Dzięki temu można dobrać rozwiązania najlepiej dopasowane do potrzeb użytkownika.

Wsparcie może odbywać się w Regionalnym Centrum Komunikacji, w domu, w placówce, w szkole lub w innym miejscu – w zależności od potrzeb osoby korzystającej z usługi. W celu zapewnienia tych usług, w roku 2025 w ramach projektu zostało przeszkolonych 240 osób, podczas trzystopniowych specjalistycznych szkoleń.

Konferencja upowszechniająca projekt, 9 marca 2026 r.

Fot. Zespół ds. upowszechniania usług w projekcie „Centrum Komunikacji dla Osób z Niepełnosprawnościami”

Tekst łatwy do czytania i zrozumienia (ETR)

Drugim obszarem działań PSONI jest przygotowywanie informacji w formie tekstu łatwego do czytania i zrozumienia. Z usługi mogą korzystać osoby, które mają trudności z czytaniem lub rozumieniem standardowych tekstów, między innymi, osoby z niepełnosprawnością intelektualną, osoby w spektrum autyzmu, osoby z dysleksją lub osoby starsze.

Usługa polega na przygotowaniu przez specjalistów ds. ETR nowego tekstu łatwego lub na opracowaniu wersji ETR tekstu źródłowego. Może to być na przykład pismo urzędowe, dokument medyczny, formularz, materiał edukacyjny lub informacyjny. Gotowy tekst będzie sprawdzany razem z odbiorcą, aby mieć pewność, że jest zrozumiały. Do sprawdzania dostępności tekstów tworzonych dla wielu osób, w każdym województwie zatrudniamy kilka osób z niepełnosprawnościami w roli konsultantów dostępności. Konsultanci przeszli wcześniej odpowiednie szkolenie.

W roku 2025 w ramach projektu zostało także przeszkolonych w trakcie szczegółowych wielodniowych szkoleń blisko 100 specjalistów ds. ETR. W projekcie powstaje także aplikacja ETR do korzystania w smartfonach i komputerach, która w przyszłości ma znacznie ułatwić dostęp do tekstów łatwych do czytania i zrozumienia.

Konferencja inauguracyjna projekt

Zapowiedzią rozpoczęcia działania Regionalnych Centrów Komunikacji dla Osób z Niepełnosprawnościami była konferencja upowszechniająca, która odbyła się 9 marca 2026 roku w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej w Warszawie.

– *Wyobraźmy sobie przez chwilę bardzo proste codzienne sytuacje. Kiedy potrzebują państwo zadzwonić do urzędu albo do lekarza, do szkoły dziecka, do przedszkola. Chcą państwo zapytać o sprawy, które są dla Was ważne, codzienne, na które zazwyczaj nie zwracamy uwagi. I nagle okazuje się, że nie możecie tego zrobić, nie dlatego że ktoś nie chce wam pomóc, nie dlatego że system nie istnieje, tylko dlatego że nie mogą się państwo porozumieć. Dla wielu osób z niepełnosprawnościami te sytuacje nie są niczym nadzwyczajnym, to ich codzienność* – mówiła podczas konferencji wiceministra rodziny Maja Nowak, pełnomocniczka rządu ds. osób niepełnosprawnych. – *Komunikacja jest podstawą samodzielności i uczestnictwa w życiu społecznym. Jeżeli ktoś nie może swobodnie się porozumiewać albo nie ma dostępu do informacji w zrozumiałej formie, w praktyce zostaje wykluczony z wielu obszarów życia. Centrum Komunikacji powstaje właśnie po to, aby tę barierę usuwać* – dodała.

W wydarzeniu wzięli udział przedstawiciele administracji publicznej, organizacji pozarządowych, eksperci oraz osoby z niepełnosprawnościami. Konferencję współprowadził Maciej Gniazdowski – self-adwokat, dziennikarz Radia SoVo oraz uczestnik Warsztatu Terapii Zajęciowej Zarządu Głównego PSONI. Jak podkreśliła dr Monika Zima-Parjaszewska, prezeska PSONI, to nie było zaplanowane. Jeden z mających prowadzić konferencję nagle się rozchorował, a pan Maciej rano tego samego dnia zgodził się zapoznać ze scenariuszem i poprowadzić konferencję. To symbo-

liczne, bo przecież właśnie same osoby z niepełnosprawnościami muszą być włączane w działania, które ich dotyczą.

Podczas konferencji przedstawiono założenia projektu oraz zakres usług, które będą świadczone w Regionalnych Centrach Komunikacji. O roli Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną mówiła dr Monika Zima-Parjaszewska. Podkreśliła, że dostępna komunikacja jest jednym z podstawowych warunków korzystania z praw i prowadzenia samodzielnego życia. – *Planujemy ok. 1200 tekstów łatwych do czytania i zrozumienia, które w tym projekcie powstaną* – podkreśliła prezeska PSONI. – *W projekcie powstały już „Standardy tekstu łatwego do czytania i zrozumienia. Rekomendacje dla języka polskiego” zgodne ze standardem międzynarodowym* – dodała. Standardy dostępne są na stronie PSONI: <https://psoni.org.pl/publikacje/>.

Ważną częścią spotkania był panel dyskusyjny „Prawo do głosu – komunikacja jako droga do niezależności”. W panelu wzięli udział przyszli odbiorcy usług oraz eksperci zajmujący się dostępnością, w tym self-adwokat z Koła PSONI w Zgierzu Karol Antosik. – *Centrum Komunikacji to bardzo ważna inicjatywa, która pomaga wszystkim osobom z różnymi niepełnosprawnościami być pełnoprawnymi obywatelami tego kraju. Osobiście nie umiem na ten moment powiedzieć, która z usług Centrum Komunikacji będzie dla mnie najbardziej pomocna. Ale cieszę się, że wreszcie powstał instrument, który sprowadza wszystkie osoby z wszelakimi niepełnosprawnościami do ucłowieczenia, do bycia podmiotem a nie przedmiotem* – mówił w czasie panelu.

Uczestnicy podkreślali, jak duże znaczenie ma możliwość porozumiewania się i rozumienia informacji w codziennym życiu oraz z jak wieloma barierami wciąż spotykają się w tym zakresie.

Gdzie szukać informacji o projekcie

Bieżące informacje o projekcie Centrum Komunikacji dla Osób z Niepełnosprawnościami publikowane są na oficjalnym profilu projektu w mediach społecznościowych:

- Facebook: <https://www.facebook.com/CentrumKomunikacjiOzN/>

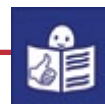
- kod do zeskanowania:

Na profilu zamieszczane są aktualności dotyczące m.in. uruchamiania Regionalnych Centrów Komunikacji, zasad udziału w projekcie oraz świadczonych usług. Strona internetowa projektu jest w trakcie przygotowania, dlatego obecnie najwięcej informacji dostępnych jest właśnie w mediach społecznościowych.

Informacje o działaniach realizowanych przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną w ramach projektu można znaleźć także na stronach i profilach Stowarzyszenia:

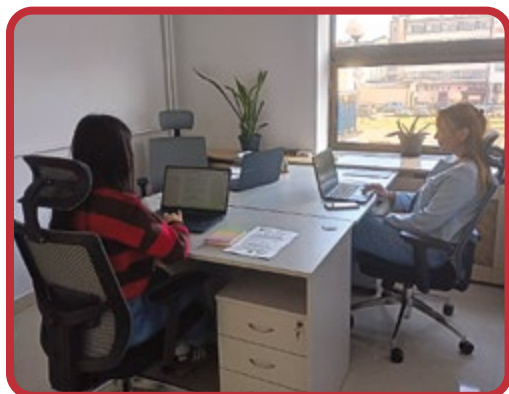
- Strona internetowa: www.psoni.org.pl, zakładka Centrum Komunikacji
- Facebook: <https://www.facebook.com/zgpsoni>,
- Instagram: <https://www.instagram.com/psonizg>. ■

Centrum Komunikacji dla wszystkich

W Polsce powstaje 16 Centrów Komunikacji dla osób z niepełnosprawnościami. Regionalne Centrum Komunikacji będzie w każdym województwie. Specjaliści w Centrum Komunikacji pomogą Ci w komunikacji. Na rysunku widzisz logo Centrum Komunikacji. Logo to znak. Jak zobaczysz taki znak to znaczy że tam jest Centrum Komunikacji.

Do Centrum Komunikacji mogą zgłosić się osoby:

- głuche i słabosłyszące
- niewidome i słabowidzące
- z niepełnosprawnością intelektualną
- z zaburzeniami psychicznymi
- w spektrum autyzmu
- o złożonych potrzebach w komunikowaniu się.

W Regionalnych Centrach Komunikacji pracują specjaliści do spraw tekstu ETR. Tekst ETR to tekst łatwy do czytania i zrozumienia. Czytają go osoby z niepełnosprawnościami. Dzięki niemu rozumiesz różne informacje. Na zdjęciu są specjaliści na szkoleniu z ETR. Specjaliści ETR piszą teksty łatwe do czytania.

Na przykład jak masz umowę, której nie rozumiesz przyjdź do Centrum Komunikacji. Specjaliści przygotują Ci umowę w tekście ETR. Do Centrum:

- przyjdź osobiście lub
- zadzwoń lub
- napisz mejla lub
- wyślij list pocztą.

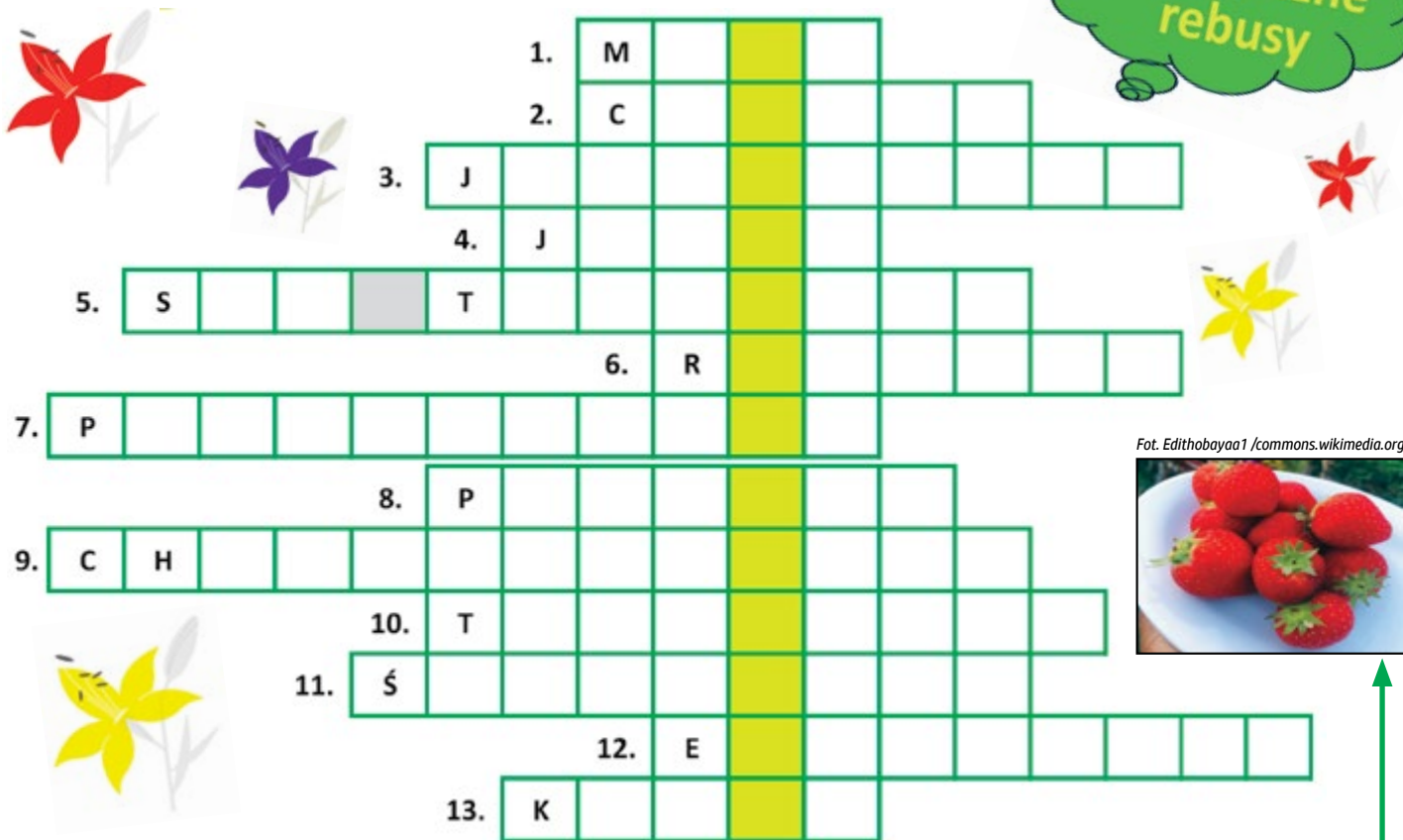
Szukaj informacji: <https://www.facebook.com/CentrumKomunikacjiOzN/>.

Zagadkowe strony

czyli krzyżówka i ćwiczenia do rozwiązywania

1. Odgadnij hasła i wpisz do krzyżówki.

Fot. Edithobayaa1 /commons.wikimedia.org

1. Maria dla Jezusa.
2. Coś słodkiego w święconce.
3. Miasto zmartwychwstania Jezusa.
4. Zmartwychwstał.
5. Zimny sos z majonezu, ogórków kiszonych i grzybków marynowanych.
6. Wiara w Boga, modlitwa, uczestnictwo we mszy.
7. Wiosenne kwiaty.
8. Święci się ją w niedzielę przed Wielkanocą.
9. Wyznawcy Jezusa Chrystusa.
10. Późnowiosenne owoce.
11. Ozdobny koszyk, w którym są pisanki, chleb i baranek.
12. Nazwa ksiąg, które opisują życie i działalność Jezusa.
13. Znak wiary w Jezusa.

Konkurs

1. Rozwiąż krzyżówkę.
2. Odgadnięte hasło z krzyżówki zapisz na kartce.
3. Kartkę włóż do koperty i wyślij na adres:

Zagadkowy Redaktor Piotr Sochalski
 Warsztat Terapii Zajęciowej Zarządu Głównego PSONI
 ul. Głogowa 2b, 02-639 Warszawa

Jedna z osób, która przysła poprawnie odgadnięte hasło, otrzyma nagrodę!

2. Odpowiedz na pytania.

Co jest na zdjęciu?

Co jest w koszyczku?

Co Ty wkładasz do święconki?

Fot. Vladimir Alexey / commons.wikimedia.org

Fot. Lucijn / commons.wikimedia.org

Co widzisz na zdjęciu?

Jak nazywa się futro owcy?

Co robi się z wełny?

Co widzisz na fotografii?

Jakie kwiaty rosną na wiosnę?

Jakie kwiaty Ci się podobają?

Fot. marsupium photography/commons.wikimedia.org

Fot. Kqbo / commons.wikimedia.org

Jakie potrawy

są na świątecznym

stole w Twoim domu?

Rozwiązanie do krzyżówki: 1. Mama, 2. Ciasto, 3. Jerzolimka, 4. Jezus, 5. Sos tatarski, 6. Religia, 7. Pierwiosnki, 8. Palenka, 9. Chrześcijaństwo, 10. Truskawki, 11. Święconka, 12. Ewangelie, 13. Krzyż.

3. Przeczytaj tekst i odpowiedz na pytania.

Są święta wielkanocne. W Wielką Sobotę rodzina Kasi szykuje się do wyjścia do Kościoła. Tata Adam, mama Hanna, Kasia i jej brat Tomek idą poświęcić koszyk ze święconką. Koszyk jest duży, z wikliny. Mama położyła w koszyku białą serwetkę i gałązki bukszpanu. W środku są chleb, jajko, wędlina, sól, pieprz i kawałek ciasta. Kasi czegoś brakuje w koszyku. Zastanowiła się i już wie. Brakuje baranka. Baranek jest bardzo ważny. Baranek w święconce oznacza Chrystusa Zmartwychwstałego. A święta wielkanocne przypominają o Zmartwychwstaniu Jezusa.

Pytania:

1. Jakie są święta?
2. W jaki dzień święci się święconkę?
3. Jakie imiona mieli mama i tata Kasi?
4. Z czego był zrobiony koszyk?
5. Co mama położyła w koszyku?
6. Jakie gałązki były w koszyku?
7. Co było w koszyku?
8. Czego brakowało w koszyku?
9. Kto zauważył czego brakuje w koszyku?
10. O czym przypominają święta wielkanocne?
11. Jak się nazywają świąteczne dni wielkanocne?
12. Jakie potrawy są na stole w Twoim domu?
13. Kto do Ciebie przychodzi w gości w święta?

Fot. Florian Prischl / commons.wikimedia.org

4. Połącz w pary wyrazy pasujące do siebie.

radio	→	szyja	okno	→	samochód
koperta	→	muzyka	boisko	→	dywan
narty		deszcz	zupa	→	zastona
korale		butelka	smycz		książki
zęby		spanie	parking		piłka
nakrętka		góry	regał		włosy
łóżko		pasta	odkurzacz		garnek
chmury		list	nożyczki		pies

5. Policz i zapisz liczbę.

Ile jest jajek czerwonych i niebieskich?

Fot. pixabay.com

Ile jest precli?

Fot. Benneis / Commons.wikimedia.org

Ile jest pustych miejsc po jajkach?

Fot. Laslovarga / Commons.wikimedia.org

6. Przeczytaj 4 kolejne wyrazy.

Skreśl wyraz, który nie pasuje do pozostałych.

a) Kraków	Wisła	Bytom	Poznań
b) kaszel	chrypa	katar	syrop
c) bułka	piekarz	precel	chałka
d) tulipan	sosna	dąb	jodła
e) książka	długopis	zeszyt	gazeta
f) gołąb	żyrafa	hipopotam	lew

Zagadkowy Redaktor: **Piotr Sochalski**

Warsztat Terapii Zajęciowej Zarządu Głównego PSONI w Warszawie

Tomasz Czuchrowski

Sanatorium w Kołobrzegu w zimie

To nie był dobry pomysł. 17 stycznia 2026 roku wyjeżdżam z Grażyną do sanatorium do Kołobrzegu. Czekamy na pociąg na Dworcu Zachodnim w Warszawie. Do odjazdu pociągu pół godziny. I się zaczęło. Pociąg odwołany z powodu mrozu. 5 godzin spędzamy na dworcu. Czekamy. Następny pociąg odjeżdża o 11. Ale to nie koniec. Trakcja zamrznięta. Od Gdańska jedziemy wolniej niż żółw. Późnym wieczorem docieramy do Kołobrzegu.

Następnego dnia po wizycie u lekarza zaczynamy zabiegi. Zapowiada się fajnie: gimnastyka w basenie solankowym i indywidualna, borowina, tlenoterapia, pole magnetyczne. Dla mnie było za dużo, nie czułem się dobrze. Zmniejszamy.

Najbardziej zależy mi na basenie, ale po każdym zabiegu w ciepłej solance kicham i kaszlę, i kręci mi się w głowie. Kołobrzeg jest skuty lodem, jest bardzo ślisko. Grażyna wymyśliła zwiedzanie miasta taksówką.

Byłem już w Kołobrzegu, ale warto sobie przypomnieć. Pojechaliśmy do katedry, do portu, do centrum i na koniec zwiedzaliśmy Muzeum Oręża Polskiego.

Pojechaliśmy też do Kamiennego Szańca – tam jest zejście nad morze. Poszliśmy na plażę, ale piasek był tak zamrznięty i śliski, że uciekliśmy.

Dopiero po paru dniach Kołobrzeg dostał piasek i posypali chodniki. Poszliśmy więc na molo, ale wiatr chciał nas zwiać. Kaszlemy, mamy katar i wycieczkę do Szczecina musieliśmy odwołać. Całe szczęście, że zaczęły się Zimowe Igrzyska Olimpijskie, bo co bym tam robił.

Myszę, że wyjazd do sanatorium jak jest taki mróz, to chyba bez sensu. No cóż. Nie każdy wyjazd, nawet do sanatorium musi się udać. Nas zamroziło. ■

Fot. Archiwum prywatne

Od Redakcji: O praktycznym wymiarze partycypacyjnych badań naukowych nie po raz pierwszy piszemy w „Społeczeństwie dla Wszystkich”. O efektach aktywnej współpracy naukowców z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego oraz z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z badaczami z niepełnosprawnością z Ostródy i Lublina pisaliśmy już w numerach 3 z 2023 roku i 2 z 2024 roku. Wtedy badali oni, co osoby z niepełnosprawnościami myślą o samodzielności i niezależnym życiu, oraz jak ważna jest dla nich wiara i religia. Dzisiaj przedstawiamy kolejny temat badań. Ale nowa jest także metoda badawcza, o czym opowiadają badacze – autorzy artykułu.

Kolejne badania, nowa metoda

Jesteśmy badaczami z Ostródy i Lublina.

Od lewej:

Katarzyna Andruszkiewicz, Alicja Burzyńska,
Mariusz Hudzia, Katarzyna Ćwirynkało,

Justyna Iłasz, Marta Kosecka, Justyna Kudlak,
Piotr Łodzikowski,

Małgorzata Waręcka, Marta Kulesza, Tomasz
Chamera, Monika Parchomiuk.

Braliśmy udział w szkoleniu o metodzie badań **Photovoice** (czytaj fotowojs).

Nazwa jest taka, bo w tej metodzie robi się zdjęcia.

Zdjęcie po angielsku to **photo** (czytaj foto).

W metodzie ważna jest też rozmowa, czyli głosy różnych ludzi.

Głos po angielsku to **voice** (czytaj wojs).

Szkolenia prowadziły profesorki: Katarzyna Ćwirynkało w Ostródzie i Monika Parchomiuk w Lublinie. Na szkoleniu:

- dowiedzieliśmy się dlaczego dobrze jest stosować metodę Photovoice
- nauczyliśmy się jak prowadzić badania tą metodą
- wybraliśmy temat badań do pracy metodą Photovoice.

W metodzie Photovoice opowiadamy o naszych:

- doświadczeniach
- problemach
- mocnych stronach.

W czasie badań na ustalony temat mówią osoby z niepełnosprawnościami.

Przeprowadziliśmy badania **Piękno w naszych oczach**. Każdy z nas zrobił zdjęcie, które naszym zdaniem pokazuje piękno. Potem na oddzielnych spotkaniach omawialiśmy zdjęcia.

Do każdego zdjęcia zrobiliśmy **opis zdjęcia**.

W opisie wyjaśniamy, dlaczego zdjęcie ma dla nas znaczenie.

Badania pokazały, że **piękno można różnie rozumieć**. Może to być:

- szacunek i dobre relacje z rodzeństwem, czyli bratem, siostrą
- dobre relacje z innymi uczestnikami warsztatu
- partnerstwo w relacjach z instruktorami.

Dla innych osób piękno to na przykład:

- niezależne życie i asystencja osobista
- aktywność
- podróże z rodziną
- poznawanie sławnych osób.

Niektórzy mówili też, że piękno to:

- miłość
- bycie w związku
- rodzicielstwo, czyli opieka nad swoimi dziećmi.

Zrozumieliśmy, że osoby z niepełnosprawnościami często spotykają się z barierami. Na przykład:

- nie zawsze mogą brać udział w ciekawych zajęciach
- rzadko odwiedzają inne kraje i piękne miejsca
- brakuje im często bliskiej osoby, którą by kochali
- nie mają dzieci, chociaż niektórzy o tym marzą.

Następne badania też będziemy prowadzić metodą Photovoice. Wybraliśmy temat badań: **Nasze pasje**. Zaprosimy do udziału w badaniach inne osoby z niepełnosprawnościami.

Metoda Photovoice podoba nam się, bo:

- przez zdjęcia można pokazać więcej niż przez słowa
- zdjęcia pomagają w rozmowie o różnych problemach.

Fot. Archiwum badaczy

Opracowanie: Prof. **Katarzyna Ćwirynkało** i inni badacze

Urszula Dec

Instruktor terapii zajęciowej pracowni rękodziela artystycznego
WTZ PSONI Koło w Jaworznie

Sztuka, technologia i integracja bez granic

Dzięki sztuce i nowoczesnym technologiom komunikowali się uczestnicy projektu „Integration from Art to Technology” (tłum. Integracja od Sztuki do Technologii) z Polski, Litwy i Łotwy. Budowali relacje ponad barierami: językową, kulturową i społeczną. Była też wspólna aktywność turystyczna – wyprawa na Rusinową Polanę. Na koniec uczestnicy stworzyli film o zagrożeniach w internecie.

W październiku ubiegłego roku Poronin był miejscem wyjątkowego spotkania uczestników projektu z Polski, Litwy i Łotwy. W ramach programu Erasmus+ wzięli oni udział w międzynarodowej wymianie „Integration from Art to Technology”. Organizatorem przedsięwzięcia było Koło PSONI w Jaworznie. W projekcie uczestniczyło 40 osób z WTZ w Jaworznie oraz młodzież ze szkół specjalnych z Litwy i Łotwy.

W projekcie połączyły się sztuka i nowoczesne technologie. Już od pierwszego dnia uczestnicy pracowali w międzynarodowych, mieszanych grupach, poznawali się, uczyli współpracy i przelamywali nieśmiałość. Integrowali się nie tylko przez rozmowę, ale także poprzez ruch i taniec – wspólna nauka belgijki¹ i bachaty² (czyt. baciaty) dała im dużo radości, energię i poczucie wspólnoty.

Jednym z kluczowych tematów była cyberprzestępczość i bezpieczeństwo w internecie. Uczestnicy pracowali metodą warsztatową, przygotowywali scenki o realnych zagrożeniach cyfrowych, jak kradzież danych, oszustwa internetowe czy mowa nienawiści. Wiedzę teoretyczną połączyliśmy z praktyką – uczestnicy uczyli się, m.in. zasad tworzenia bezpiecznych profili w mediach społecznościowych, ochrony danych osobowych i odpowiedzialnego korzystania z sieci.

Projekt miał również wymiar kulturowy i edukacyjny. Wieczory narodowe – litewski, łotewski i polski – pozwoliły uczestnikom poznać tradycje, zwyczaje, kuchnię i codzienne życie partnerskich krajów. Szczególne wrażenie zrobiły prezentacje przygotowane przez młodzież z Litwy i Łotwy o specyfice nauki w szkołach specjalnych. Polska grupa zaprezentowała rodzimą kulturę poprzez tradycyjny poczęstunek i pokaz poloneza w strojach narodowych.

Fot. Archiwum Koła PSONI w Jaworznie

Innego dnia to wspólna wędrowka na Rusinową Polanę była okazją do integracji. Gościnnie byli z nami także uczestnicy WTZ z Koła PSONI w Zakopanem.

Trwałym efektem projektu jest film edukacyjny, który stworzyli uczestnicy. Film dotyczy zagrożeń w internecie i porusza 6 kluczowych tematów, jak: oszustwo „na wnuczka”, oszustwo podczas płatności internetowych, mowę nienawiści, uzależnienie od internetu i gier, kradzież danych oraz kradzież haseł.

– *Brałam udział w nagraniu filmu dotyczącego oszustwa metodą „na wnuczka”. Grałam rolę babci, którą próbowano oszukać. Zrozumiałam, jak ważna jest ostrożność wobec podejrzanych telefonów. I że trzeba zgłaszać takie sytuacje na policję. Teraz wiem, że czujność może nas ochronić* – mówi pani Karolina, uczestniczka projektu z WTZ w Jaworznie.

– *Podczas projektu nauczyliśmy się bezpiecznego zachowania w internecie. Poznawaliśmy różne zagrożenia, z którymi możemy się spotkać online. Dowiedziałem się, że oszustwa to nie tylko metoda „na wnuczka”. To też próby wyłudzeń „na policjanta”, „na listonosza” czy „na bank”. Nauczyliśmy się, jak reagować w takich sytuacjach. Na przykład zawsze warto zadzwonić do bliskiej osoby. To może nas ochronić przed oszustwem* – mówi pan Paweł, z WTZ w Jaworznie.

Więcej o projekcie: <https://tiny.pl/r2s22skz2>. ■

¹ Belgijka to taniec grupowy, rodzaj zabawy integracyjnej.

² Bachata to jeden z tańców latynoamerykańskich. Można go tańczyć w parach albo solo.

Bezpieczny internet

WTZ Koła PSONI w Jaworznie miał gości. Była to młodzież ze szkół specjalnych. Przyjechali z Litwy i Łotwy. To 2 kraje blisko Polski.

Polska, Litwa i Łotwa robiły razem projekt. Wszyscy uczyli się jak być bezpiecznym w internecie. Jak nie dać się oszukać. I żeby nikt nie ukradł naszych danych.

Nagrali o tym film. Uczestnicy WTZ w Jaworznie grali w tym filmie. Zobacz ten film: <https://tiny.pl/7c7t2zbbh>.

Wszyscy bawili się dobrze i byli na wycieczce w górach.

Odnaczenia PSONI 2025

W 2025 roku **Medale „Fideliter et Constatet”** otrzymali:

1. Na wniosek PSONI Koło w Zgierzu:

- **Julita Florczak-Sokół**
- **Emilia Michalska**
- **Beata Sobala**
- **Leokadia Zgierska.**

2. Na wniosek Zarządu Głównego PSONI:

- **Marzena Bałtowska-Jucha**
- **Michał Orzechowski**
- **Dorota Tomaszewska.**

Dyplomy Ambasadora Niezależnego Życia otrzymali:
Beata Gawron i Władysław Skwarka z PSONI Koło w Zgierzu.

Dyplom Honorowy wraz z Kulą Doskonałości
w 2025 roku, na wniosek PSONI Koło w Zgierzu, otrzymał
Państwowy Fundusz Rehabilitacji
Osób Niepełnosprawnych Oddział Łódzki.

Fot. Bogumita Łukasik, Biuro ZG PSONI

Kula Doskonałości

Kula Doskonałości jest integralną częścią Dyplomu Honorowego. To odznaczenie przyznawane przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną władzom samorządowym i ich jednostkom, oraz innym podmiotom publicznym działającym na rzecz lokalnych systemów wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Kula Doskonałości to „rzeźba ceramiczna o kształcie kuli na drewnianym postumencie, złożona z dwóch półkul dążących do zbliżenia, z których jedna symbolizuje samorząd lokalny, a druga półkula symbolizuje zorganizowane społeczeństwo obywatelskie, czyli organizacje pozarządowe. Do postumentu Kuli przymocowana jest mosiężna tabliczka z wygrawerowanym napisem. Kula znajduje się w ozdobnym pudełku, dopasowanym do Kuli”. Tak brzmi treść § 4 ust.1 Regulaminu Odnaczeń PSONI. Opis ten pochodzi z roku 1998, a jego autorką była śp. Krystyna Mrugalska, ówczesna prezes Zarządu Głównego i pomysłodawczyni tego odznaczenia.

Od 1963 roku przez 28 lat Stowarzyszenie działało w strukturach Towarzystwa Przyjaciół Dzieci jako Komitet i Koła Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski (później – Pomocy Osobom z Upośledzeniem Umysłowym). W 1991 roku, gdy Stowarzyszenie odłączyło się od TPD i utworzyło odrębną organizację, z szacunku dla twórców Komitetu i dorobku minionych lat, w statucie znalazł się zapis o kontynuacji tej działalności. Dotyczył on zwłaszcza członkostwa – osób w Stowarzyszeniu i Stowarzyszenia w organizacjach parasołowych, w tym zwłaszcza Inclusion International. Po siedmiu latach samodzielności, Zarząd Główny uznał, że można już zorganizować uroczystości jubileuszowe i podsumować 35-lecie działalności. Było dostojnie, świątecznie i wznieśli. Odnaczenia stanowiły ważną część uroczystości. Po raz pierwszy w historii zasłużonym osobom indywidualnym wręczono Medale „Fideliter et Constanter”, czyli „Wierni i Wytrwale”, a przedstawicielom instytucji, głównie samorządowych – Dyplomy Honorowe wraz z Kulą Doskonałości.

Kule Doskonałości były bardzo ważne, zwłaszcza w początkach budowania po transformacji ustrojowej struktur państwowych i samorządowych, ale także budowania społeczeństwa obywatelskiego. Stowarzyszenie musiało uświadamiać wielu samorządowcom, jaką rolę możemy pełnić w lokalnych i regionalnych społecznościach, i że działamy wspólnie na rzecz tych samych ludzi. A uhonorowanie tych samorządów, które najlepiej współpracowały z Kołami, było jednym z elementów tej edukacji.

Przez kolejne 28 lat zmieniło się wiele w tym obszarze, ale Kule Doskonałości nadal są ważnym symbolem, zarówno dla wyróżnianych, jak i dla PSONI. Ma je już w Polsce 147 odznaczonych podmiotów. Ciekawe, czy kiedyś będą stały na honorowych miejscach we wszystkich samorządach? I czy wtedy półkule, które w rzeźbie nadal „dążą do zbliżenia” (są przesunięte o kilka milimetrów), nie powinny utworzyć pełnej Kuli Doskonałej? ■

Barbara Ewa Abramowska
Redaktor Naczelna Wydawnictw PSONI

Post scriptum: O Kulach Doskonałości krążą w Stowarzyszeniu kilka anegdot. Na przykład: Kule są z ażurowej gliny i w związku z tym są krucho. Zdarza się, że w czasie transportu tłuką się, pomimo wszelkich zabezpieczeń. Do jednego z Kół przesyłka z Kulą przysłała w dniu uroczystości, na której miała być wręczona (Staroście) i to w wielu kawałkach. Zdeteminowana Przewodnicząca, wiedząc, że wcześniej Kulę dostał Burmistrz (na jej wniosek), pobiegła do Urzędu Miejskiego, wtargnęła do jego gabinetu, oznajmiła, że pożyczyc Kulę, zabrała i wybiegła. Uroczystość odbyła się zgodnie z planem. Burmistrz dostał za kilka tygodni nową statuetkę. ☺

Monika Narloch

Terapeuta zajęciowy Koła PSONI w Tczewie

Z Tczewa Kule idą w świat...

Od początku, czyli od 1998 roku Kule Doskonałości wykonują w pracowni ceramicznej uczestnicy Warsztatu Terapii Zajęciowej Koła PSONI w Tczewie. Swoją wiedzę i doświadczeniem dzielą się z następnymi warsztatowiczami. Lubią to robić, mówią, że to nagroda także dla nich, że jako jedyni w Polsce mogą robić Kule Doskonałości.

Projekt Kuli stworzyła pani Józefa Tymińska, pierwsza ceramiczka w WTZ Koła PSONI w Tczewie. Informacje o tym, jak robi się Kule, warsztatowicze przekazują sobie z „pokolenia na pokolenie”. Do placówki chodzą osoby, które kiedyś były w pracowni ceramicznej, same tworzyły Kule, i to oni właśnie przekazują wiedzę i doświadczenie kolejnym pokoleniom. To już niezły kawałek historii.

Wykonanie Kul Doskonałości zaczyna się od mielenia gliny ceramicznej maszynką do mielenia. Kiedyś to była ręczna maszynka, teraz jest trochę łatwiej, bo jest już elektryczna. To ulubiony etap pracy męskiej części grupy w pracowni ceramicznej. – *Jest to przyjemna praca, a najlepsze jest mielenie* – mówią warsztatowicze. Potem jest etap układania, potocznie nazywanych przez uczestników, „makaronów” ze zmielonej gliny w gipsowej formie. Pierwotnie były one układane na miskach. Teraz trzeba poczekać, aby „makarony” wyschły. Następnie uczestnicy wypalają je na biskwit (tzw. pierwszy wypał). Jak wystygną, malują i przecierają farbami akrylowymi.

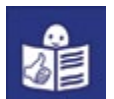

Fot. Archiwum Koła PSONI w Tczewie

Na samym końcu montują Kule na drewnianym kločku we współpracy z warsztatem ogrodniczym. Ozdobne pudełka na Kule Doskonałości, również od początku istnienia odznaczenia, robią uczestnicy WTZ Koła PSONI w Jaworznie.

W Tczewie nad Kulami Doskonałości uczestnicy pracują grupowo, każdy dokłada swoją cegiełkę do całej formy. Lubią to robić. – *Byliśmy wiele razy docenieni w Polsce. Jest to nagroda dla innych, ale też dla nas, że możemy jako jedyni w Polsce je wykonywać. Z małego Tczewa Kule idą w świat i trafiają do ludzi z całego kraju* – mówią uczestnicy zajęć w pracowni ceramicznej WTZ Koła w Tczewie. ■

Kule Doskonałości

Uczestnicy WTZ Koła PSONI w Tczewie robią Kule Doskonałości. Kula Doskonałości razem z Dyplomem Honorowym to odznaczenie PSONI.

Kule Doskonałości dostają różne instytucje w całej Polsce. Takie, które wspierają dobrze osoby z niepełnosprawnościami.

Uczestnicy robią Kule Doskonałości z gliny w pracowni ceramicznej.

Mówią, że **Kule z Tczewa idą w świat**. Są dumni że to właśnie oni robią Kule.

Karolina Makowiecka

Specjalistka w Biurze Zarządu Głównego PSONI

Coraz bogatsza biblioteka PSONI

W ciągu ostatniego roku biblioteka PSONI poszerzyła się o kilka nowych pozycji. Oprócz kwartalnika „Społeczeństwo dla Wszystkich” to także nowe broszury w tekście łatwym do czytania i zrozumienia i scenariusze zajęć dla trenerów. Z kontynuacją tych ostatnich wróciliśmy do Państwa po dwóch latach.

Od kwietnia 2025 roku do końca marca 2026 roku Redakcja wydawnictw PSONI w ramach projektu „Wiedza dla włączenia” przygotowała i wydała:

- cztery numery kwartalnika „Społeczeństwo dla Wszystkich”,
- sześć nowych publikacji z serii „Biblioteka self-advokata”,
- poprawione wydania dwóch publikacji w tekście łatwym do czytania i zrozumienia,
- poprawione wydanie książki „Taka dobra historia. Część II”,
- dwie publikacje dla trenerów i szkoleniowców dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną, zawierające szczegółowe scenariusze zajęć wraz z materiałami pomocniczymi pt. „Profilaktyka uzależnień” oraz „Edukacja seksualna”.

„Społeczeństwo dla Wszystkich”

W wydanych w ostatnim roku numerach **Społeczeństwa dla Wszystkich** Czytelnicy mogą znaleźć wiele interesujących artykułów dotyczących praw osób z niepełnosprawnościami oraz różnych aspektów ich życia, na przykład: edukacji, terapii, zatrudnienia i wspierania w niezależnym życiu. Są to artykuły kierowane do rodziców, innych członków rodzin oraz specjalistów pracujących na co dzień z osobami z niepełnosprawnością intelektualną. Czytelnik przeczyta także artykuły związane z kulturą regionów, w których działają Koła terenowe PSONI. W ostatnich numerach kwartalnika są także artykuły poświęcone pamięci osób, które wywarły ogromny wpływ na Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną – Krystyny Mrugalskiej, Prezes Honorowej PSONI oraz Joanny Janochy, Prezeski Zarządu Głównego w latach 2010-2016, współzałożycielki Koła w Krośnie i jego wieloletniej Elektorki.

W „Społeczeństwie dla Wszystkich” są także artykuły autorstwa osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz opracowane przez specjalistów artykuły w formacie tekstu łatwego do czytania i zrozumienia. To wyjątkowy element wyróżniający „Społeczeństwo dla Wszystkich” spośród innych czasopism poruszających tematy związane z niepełnosprawnością. Między innymi, w ten sposób PSONI realizuje postanowienia Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami w zakresie prawa osób z niepełnosprawnością intelektualną do dostępu do informacji. Od kilku lat niezmienną popularnością wśród Czytelników, zwłaszcza tych z niepełnosprawnością, cieszy się stała rubryka autorstwa Zagadkowego Redaktora, zawierająca krzyżówki, zagadki i łamigłówki w ETR.

Biblioteka self-advokata

Sześć nowych tytułów w serii „Biblioteka self-advokata” to:

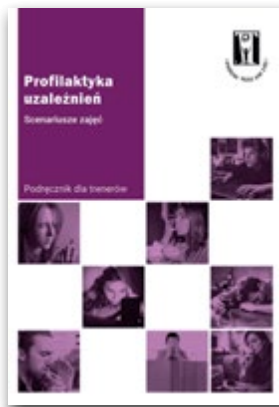
- **Jak dobrze przygotować się do badań.** Publikacja w przystępny sposób opisuje różne rodzaje badań, m.in. badania krwi, RTG i USG, a także wizyty u takich specjalistów, jak okulista, dermatolog, ginekolog i urolog. Czytelnik dowie się, jak przygotować się do każdego z tych badań, oraz jak będzie ono przebiegało. Wiedza zdobyta w czasie lektury pozwoli bardziej świadomie dbać o swoje zdrowie i zmniejszy lęk przed wizytami u lekarza.
- **Pierwsza pomoc przy drobnych urazach.** Z broszury Czytelnik dowie się, jak ma reagować, gdy się oparzy, skaleczy, stłucze, będzie miał krwotok z nosa lub ugryzie go owad. Dostaje wiele praktycznych wskazówek, które pozwolą zachować spokój w stresującej sytuacji i prawidłowo reagować na problem.
- **Przewodnik po sztucznej inteligencji.** W broszurze Czytelnik przeczyta, czym jest sztuczna inteligencja, oraz do czego może jej używać. Dowie się, jak skutecznie z niej korzystać. Przeczyta też o niebezpieczeństwach, które niesie ze sobą używanie sztucznej inteligencji. Otrzyma wskazówki, czego unikać, żeby być bezpiecznym w internecie.

- **Mój Krąg Wsparcia.** Broszura porusza temat bezpiecznej przyszłości dorosłych osób z niepełnosprawnościami. Czytelnik dowie się, co to jest Krąg Wsparcia, i planowanie skoncentrowane na osobie. Przeczyta, kto i w czym pomaga w ramach Kręgów Wsparcia, i w jaki sposób je tworzyć.
- **Igrzyska Olimpijskie i Igrzyska Paraliimpijskie.** W publikacji Czytelnik znajdzie informacje dotyczące Igrzysk Olimpijskich – letnich i zimowych. Dowie się, czym są Igrzyska Olimpijskie i Paraliimpijskie, gdzie się odbywają, oraz kto bierze w nich udział. Czytelnik przeczyta również o różnych dyscyplinach sportowych, którym warto kibicować.
- **Zwierzęta w domu. O psach i kotach.** W broszurze Czytelnik przeczyta, czego potrzebują zwierzęta domowe, jak je karmić, jak dbać o ich zdrowie, na czym polega codzienna opieka. Broszura zawiera też wiele ciekawostek o zwierzętach.

Książki

- W poprawionym wydaniu książki pt. **Taka dobra historia. Część II.** Czytelnicy znajdą kontynuację historii Stowarzyszenia przedstawioną w części I, a dotyczącą lat 1963-2003. Część II opisuje PSONI do roku 2013 i także zawiera rozmowy z byłymi i obecnymi liderami Stowarzyszenia na temat organizacji oraz działań i tworzonych form wsparcia świadczonego osobom z niepełnosprawnością intelektualną i ich rodzinom. Można z nich dowiedzieć się o zmieniającej się sytuacji społecznej w Polsce wpływającej znacząco na działalność dużej organizacji pozarządowej oraz o osobistych motywach podjęcia aktywności w Stowarzyszeniu. Książka zawiera też m.in. kalendarium PSONI i ciekawe materiały archiwalne o bohaterach poszczególnych rozdziałów.
- Publikacja pt. **Edukacja seksualna. Scenariusze zajęć** dotyczy najważniejszych zagadnień z tytułowego zakresu, np. zdrowie i higiena narządów płciowych, potrzeby seksualne kobiet i mężczyzn, budowanie relacji, granice w relacjach, cięża i odpowiedzialne rodzicielstwo, tożsamość seksualna, orientacja seksualna. Każdy temat w publikacji posiada opracowanie w tekście łatwym do czytania i zrozumienia. Ponadto, wiele załączników – materiałów do zajęć, jest opracowanych w formacie tekstu ETR, co umożliwia Czytelnikom dostęp do informacji, a prowadzącym zajęcia daje narzędzie do jasnej komunikacji. Treści zawarte w publikacji o seksualności uczą stawiania granic, odróżniania „dobrego dotyku” od „złego” oraz nazywania własnych potrzeb. Części publikacji w formacie ETR pozwolą profesjonalistom i bliskim osób z niepełnosprawnością intelektualną na podjęcie trudnych tematów w sposób prosty, pozbawiony infantylizacji, ale dostosowany do możliwości percepcyjnych odbiorcy, dorosłego człowieka.
- Druga publikacja pt. **Profilaktyka uzależnień. Scenariusze zajęć** dotyczy tematu uzależnień, profilaktyki oraz czynników, które mogą wpływać na zachowania destrukcyjne u osób z niepełnosprawnością intelektualną. Podobnie jak w publikacji o edukacji

seksualnej scenariusze zawierają informacje w formacie tekstu ETR, linki do ciekawych filmów i stron internetowych oraz liczne załączniki, także w ETR. Teksty łatwe zawarte w publikacji pozwalają wyjaśnić m.in. abstrakcyjne pojęcie „mechanizmu uzależnienia” na konkretnych przykładach z życia codziennego. Scenariusze zajęć standaryzują wiedzę i dają prowadzącym zajęcia z tego zakresu pewność merytoryczną w obszarach często uznawanych za trudne lub kontrowersyjne.

Razem ze scenariuszami zajęć wydanymi w roku 2024 pt. „Dbamy o zdrowie” i „Zdobywamy nowe kompetencje” tegoroczne pozycje tworzą bardzo przydatny zbiór wartościowych merytorycznie scenariuszy dla terapeutów, instruktorów i nauczycieli, pracujących z dorosłymi osobami z niepełnosprawnością intelektualną.

Wszystkie publikacje są dostępne w wersji elektronicznej na stronie www.psoni.org.pl, w zakładce „Biblioteka”, a następnie „Publikacje”. Niektóre można otrzymać w wersji papierowej, po wcześniejszym umówieniu się, w siedzibie Zarządu Głównego PSONI przy ul. Głogowej 2B w Warszawie.

Wszystkich Czytelników zachęcamy do śledzenia informacji o działalności wydawniczej Stowarzyszenia na stronie www.psoni.org.pl oraz do kontaktu z Redakcją pod adresem: redakcja@psoni.org.pl lub telefonicznie pod numerami: 22 646 03 14, 22 848 81 82.

Wszystkie publikacje są bezpłatne. ■

Czytelniku tekstów łatwych!

Przygotowaliśmy dla Ciebie 6 nowych broszur. **Przeczytaj obok ich tytuły. Znajdź je na stronie www.psoni.org.pl.** Broszury pomogą Ci w codziennym życiu.

Dowiedz się na przykład:

- jak dobrze przygotować się do badań lekarskich
- jak sobie pomóc, gdy oparzysz się lub skaleczysz
- jak bezpiecznie używać sztucznej inteligencji
- co to jest Paraliimpiada i co robi kibic.

Właściciele psa lub kota sprawdzą, czy dobrze dbają o **zwierzęta w domu**. A ci którzy myślą o przyszłości, dowiedzą się jak działa **Krąg Wsparcia**.

Karolina Grad

Terapeutka WTZ PSONI Koło w Bytomiu

Sztuka na kaflach ceramicznych

Dotąd odbyły się już dwie edycje ogólnopolskiego konkursu ceramicznego, który organizuje Warsztat Terapii Zajęciowej PSONI Koło w Bytomiu. Pierwsza była częścią obchodów 770-lecia Bytomia i zaowocowała małymi arcydziełami. Bytom na kaflach ceramicznych, które stworzyły osoby z niepełnosprawnością intelektualną, widzimy jako miasto pełne tajemniczych zakątków, ulic i ciekawych miejsc. W drugiej edycji uczestnicy pokazywali bogactwo przyrody.

Ogólnopolski konkurs ceramiczny tworzy przestrzeń, w której osoby z niepełnosprawnościami z różnych części kraju mogą zaprezentować swoją twórczość, spotkać innych artystów i wymienić się doświadczeniami. Pierwsza edycja konkursu „Kolorowy Bytom” połączyła sztukę, historię miasta i aktywność twórczą osób z niepełnosprawnościami. Wydarzenie było częścią obchodów 770-lecia Bytomia i zaproszeniem do pokazania miasta poprzez ceramikę.

Zadaniem uczestników było stworzyć kafel inspirowany Bytomiem. Powstały prace pokazujące charakterystyczne kamienice, miejskie ulice, detale architektoniczne, miejsca spotkań mieszkańców, ale także ślady przemysłowej historii oraz zielone zakątki miasta. Każdy kafel stał się osobistą opowieścią o tym, jak osoby z niepełnosprawnością widzą Bytom. Ta edycja konkursu pokazała, że twórczość osób z niepełnosprawnościami jest ważnym i wartościowym głosem w opowiadaniu historii miasta oraz budowaniu lokalnej wspólnoty.

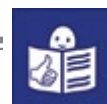

Druga edycja konkursu „Roślinne historie” zaowocowała pracami, które ukazują bogactwo form i kolorów przyrody – od subtelnego kwiatów i liści po pełne faktur, fantazyjne kompozycje inspirowane światem roślin. Uczestnicy udowodnili, jak różnorodnie można opowiadać o naturze poprzez ceramikę. Każda praca jest osobną historią i zapisem wrażliwości twórców.

Obie edycje konkursu cieszyły się dużym zainteresowaniem placówek i uczestników, a napływające prace pokazały, jak duży potencjał artystyczny mają osoby z niepełnosprawnościami. Wiele uczestników mogło w konkursie po raz pierwszy zaprezentować swoją twórczość szerszej publiczności. Ze względu na niewielką liczbę konkursów ceramicznych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami, wydarzenie stało się ważnym doświadczeniem. Pozwoliło twórcom uwierzyć w swoje możliwości, poczuć dumę z efektów swojej pracy i zobaczyć, że ich sztuka spotyka się z uznaniem oraz zainteresowaniem.

Konkurs, za każdym razem, jest nie tylko wydarzeniem artystycznym, lecz także ważnym działaniem społecznym. Uczestnicy mogą zaprezentować swoje umiejętności, zmierzyć się z tematem oraz poczuć, że ich praca staje się częścią większej opowieści o mieście, w którym żyją, lub które poznali poprzez twórczość.

Już teraz zapowiadamy kolejną edycję ogólnopolskiego konkursu ceramicznego. Wydarzenie na stałe wpisało się w kalendarz artystycznych spotkań środowiska osób z niepełnosprawnością, dlatego prace nad następną odsłoną konkursu już trwają. Temat kolejnej edycji ogłosimy wkrótce, a twórcy z całej Polski ponownie będą mogli zaprezentować swoje ceramiczne interpretacje w nowym, inspirującym motywie. Obserwujcie nas na Facebooku! ■

Konkurs ceramiczny

Warsztat Terapii Zajęciowej w Bytomiu robi konkurs ceramiczny.

Konkursy mają różne tematy.

Do tej pory były 2 konkursy:

- **Kolorowy Bytom**
- **Roślinne historie.**

Na konkurs możesz zrobić kafel ceramiczny. **Kafel ceramiczny** to mała płytką z gliny.

W 2026 roku też będzie konkurs. Możesz w nim wziąć udział.

Sztuka na kaflach

Jak powstają ozdoby wielkanocne

w WTZ Koła PSONI w Kędzierzynie-Koźlu

